

Καταγράφω και παρουσιάζω τον Τόπο μου: Μια Διδακτική Προσέγγιση

Δήμητρα Μπία

Νηπιαγωγός – Αν. Υπεύθυνη ΚΠΕ Λαυρίου

dimibi@sch.gr

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στο κείμενο που ακολουθεί, γίνεται προσπάθεια να παρουσιαστεί ένα διδακτικό σενάριο με θέμα τον τουρισμό και τις επιπτώσεις του στη Βιοματική μάθηση και αξιοποιώντας την εργασία σε ομάδες καθώς και τεχνικές από τις παραστατικές Τέχνες.

ΘΕΜΑΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ: Δια βίου εκπαίδευση ενηλίκων και δίκτυο Τουρισμός και Περιβάλλον

ΛΕΞΕΙΣ ΚΛΕΙΔΙΑ: Βιοματική μάθηση, Διεργασία ομάδας, Παιχνίδια ρόλων.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Είναι γενικά παραδεκτό ότι οι σύγχρονες κοινωνίες αντιμετωπίζουν τόσο σε τοπικό όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο σοβαρά περιβαλλοντικά προβλήματα τα οποία κατά κύριο λόγο προέρχονται από τις ανθρώπινες δραστηριότητες και παρεμβάσεις στη λειτουργία της φύσης.

Μετά τη Βιομηχανική Επανάσταση οι διαταραχές στο φυσικό περιβάλλον έγιναν έντονες και μη αναστρέψιμες με συνέπεια τον υποβιβασμό της ποιότητας ζωής στον πλανήτη άρα τα περιβαλλοντικά προβλήματα όπως π.χ. η ρύπανση της ατμόσφαιρας έχουν παγκόσμιο χαρακτήρα. Η προστασία λοιπόν του πλανήτη αλλά και η αντιμετώπιση των καθημερινών προβλημάτων που προκύπτουν σε τοπικό επίπεδο είναι δικαίωμα αλλά και υποχρέωση κάθε πολίτη. Από τα παραπάνω λοιπόν θα μπορούσαμε να πούμε ότι κεντρικός σκοπός της Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης είναι η διάπλαση πολιτών που θα έχουν γνώση του περιβάλλοντος αλλά και τη διάθεση να εργαστούν ατομικά και συλλογικά για να πετύχουν μια αρμονική ισορροπία μεταξύ ποιότητας ζωής και ποιότητας του περιβάλλοντος, «περιβαλλοντικά υπεύθυνων πολιτών και υπεύθυνων κοινωνικών ομάδων» (Φλογαίτη, 1998).

Η Π.Ε. καλείται να βοηθήσει τους εκπαιδευόμενους να επιτύχουν «περιβαλλοντική μόρφωση» η οποία σαν τελικό σκοπό θα έχει την υιοθέτηση στάσεων και συμπεριφορών, τη δράση και τη συμμετοχή, εκτός από τη γνώση. Άρα θα πρέπει να χρησιμοποιηθούν οι κατάλληλες μέθοδοι και οι απαραίτητες στρατηγικές που θα κάνουν τους μαθητευόμενους κριτικά σκεπτόμενα άτομα, ενημερωμένους λήπτες αποφάσεων και ικανούς επικοινωνιακά ανθρώπους (Σκαναβή 2004)

ΜΕΘΟΔΟΣ PROJECT ΚΑΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

Προτεινόμενη μέθοδος τόσο από το Υπουργείο Παιδείας όσο και από το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο για τα προγράμματα Π.Ε. είναι η μέθοδος project. Αλλά και στα Αναλυτικά προγράμματα τόσο του Νηπιαγωγείου αλλά και του Δημοτικού σχολείου γίνεται λόγος για την ίδια μέθοδο. Η μέθοδος αυτή είναι κατάλληλη για την ανάπτυξη στους μαθητές των δεξιοτήτων που ήδη αναφέραμε (κριτική ικανότητα, επικοινωνιακές δεξιότητες κ.λ.π.) αλλά και για την γονεϊκή εμπλοκή στα προγράμματα Π.Ε.

Ενώ για τη λύση των περιβαλλοντικών προβλημάτων, τη δημιουργία «περιβαλλοντικά υπεύθυνων πολιτών και υπεύθυνων κοινωνικών ομάδων» απαιτούνται επικοινωνιακές δεξιότητες, από την άλλη μεριά στις σύγχρονες κοινωνίες θα λέγαμε ότι:

- Ο σύγχρονος άνθρωπος διακρίνεται από έντονα εγωιστική διάθεση, που παρακάμπτει κάθε έννοια συνύπαρξης, αλληλεγγύης, αλληλοκατανόησης. Ο σύγχρονος άνθρωπος είναι ένα εγωιστικό ον, με έντονη εσωστρέφεια, που τον υποχρεώνει να περιχαρακώνεται όλο και περισσότερο στον προσωπικό του περίγυρο.
- Από την άλλη πλευρά, αυτό το εγωπαθές ον διαμορφώνει ένα χαρακτήρα που διακρίνεται για την ανικανότητα του να αρθρώσει προσωπικό λόγο, παρόλο που μια συμπεριφορά αυτής της μορφής, σε σχέση με την εγωιστική διάθεση, ακούγεται έντονα αντιφατική.

Αν η εκπαίδευση είναι σε θέση να λειτουργήσει παρεμβατικά στην πορεία της κοινωνίας, αναστρέφοντας ανεπιθύμητες συμπεριφορές, τότε θα πρέπει να αναζητήσουμε μοντέλα διδακτικής παρέμβασης που να ενισχύουν τη διάθεση για επαφή και επικοινωνία, συνεργατικότητα και αλληλεγγύη, αυτονομία και δράση, με τη διάθεση ο άνθρωπος, απαλλαγμένος από την αλλοτρίωση των ημερών μας να ξαναβρεί το χαμένο του εαυτό, τη φυσική του αποστολή που συνοψίζεται σε δύο λέξεις: συνύπαρξη και δημιουργικότητα.

Στην κατεύθυνση αυτή φαίνεται ότι μπορούν να βοηθήσουν διδακτικά μοντέλα που χαρακτηρίζονται από παιδοκεντρική διάθεση και η Βιωματική- Επικοινωνιακή διδασκαλία δηλαδή μέθοδος project αποτελεί μια τέτοια πρόταση (Helm, Katz 2002).

Ακόμη στη συζήτηση γύρω από τη μέθοδο project τονίζεται έντονα η ανάγκη ύπαρξης μιας δημοκρατικής κοινωνίας με όλες τις συνέπειες για το παρόν και το μέλλον, όπως η ικανότητα για συναπόφαση και υπεύθυνη κοινωνική δράση, η αξιολόγηση κοινωνικών καταστάσεων, η ικανότητα για διευθέτηση συγκρούσεων, η ευελιξία δράσης, η οργανωμένη δράση, η αυτοαξιολόγηση και η δια βίου μάθηση (Helm, Katz 2002).

Στη μέθοδο project δίνεται μεγάλη σημασία στις επικοινωνιακές σχέσεις και μάλιστα ως ισότιμη συμμετοχή στην ομάδα, την κατανόηση των προσωπικών αναγκών και των αναγκών των άλλων μελών της ομάδας δημιουργώντας έτσι εσωτερικά κίνητρα για μάθηση. Γίνεται ακόμη λόγος για την αξιοποίηση των εμπειριών και των βιωμάτων των μαθητών, καλλιέργεια πνεύματος συνεργασίας, ενεργή συμμετοχή των μαθητών στη διαμόρφωση της σχολικής ζωής, καλλιέργεια της δημιουργικής σκέψης με στόχο οι μαθητές να μάθουν να προσεγγίζουν αυτόνομα τη γνώση. Η γνώση προσεγγίζεται με διεπιστημονικό τρόπο και γίνεται προσπάθεια για σφαιρική εξέταση του θέματος. Τέλος γίνεται σύνδεση της σχολικής ζωής με την

κοινωνία και στη σχέση αυτή εντάσσεται και η παρουσία των γονέων στα σχολικά δρώμενα (Helm, Katz 2002).

Συμπερασματικά λοιπόν θα μπορούσαμε να πούμε ότι εκτός από την παροχή γνώσης οι μαθητές μέσω της μεθόδου project κατακτούν και δεξιότητες που θα τους βοηθήσουν να ανατρέψουν το «ακούω και δέχομαι» και να εφαρμόσουν το «κατανοώ για να δράσω» έτσι ώστε να μπορέσουν να γίνουν οι ενεργοί πολίτες του μέλλοντος.

ΒΑΣΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗ ΤΩΝ ΟΜΑΔΩΝ ΣΤΗ ΜΑΘΗΣΙΑΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

Η διεργασία μιας καλά θεμελιωμένης ομάδας αξιοποιεί συγκεκριμένες αρχές ως προς την μεθοδολογία και προσέγγιση.

Αρχή 1. Η προσέγγιση του ανθρώπου και της ομάδας ως «ολότητα».

Αξίζει να θυμηθούμε την βασική αρχή ότι η μάθηση, για να διευρύνεται και για να εμπυχώνει τον άνθρωπο φέρνοντας χαρά και δύναμη, χρειάζεται να απευθύνεται σε ολόκληρη την λειτουργία του ανθρώπου, στο «αναλυτικό» (το νοητικό -λογικό) όσο και στο «αναλογικό» (συγκινησιακό, συμβολικό), στο συναίσθημα, στην εμπειρία, στην κοινωνική διάσταση, στην μη λεκτική επικοινωνία, στην προσωπική θέση, νόημα και ευθύνη.

Αντίστοιχα μια ομάδα για να αναπτύξει όλες τις δυνατότητες και να εμπλουτίσει τα μέλη της με ερεθίσματα χρειάζεται και αυτή να αντιμετωπιστεί ως μία δυναμική «ολότητα» που δεν αφήνει αναξιοποίητη καμία της πλευρά ή μέλος

Αρχή 2. Η αξιοποίηση της μικρής ομάδας ως κεντρικού μοχλού της διεργασίας.

Εάν στοχεύουμε επομένως να ενεργοποιήσουμε την ολόπλευρη συμμετοχή των μελών και, μάλιστα, όλων των μελών της ομάδας, χρειάζεται να διαμορφώσουμε ένα κατάλληλο πλαίσιο. Προκύπτει λοιπόν η ανάγκη να «ακουμπήσουμε» σε μικρότερες και απλούστερες κοινωνικές δομές, δηλαδή στην μικρή ομάδα, που αποτελεί κεντρικό κορμό στην ανάπτυξη του ανθρώπου

Αρχή 3. Η αξιοποίηση της εναλλαγής «κοινωνικών επιπέδων»

Μία σημαντική διάσταση είναι η εναλλαγή επιπέδων από το άτομο στην δυάδα, από την δυάδα στη τετράδα ή άλλη μικρή ομάδα, και από εκεί στην ολομέλεια, και πίσω στο άτομο με διάφορες παραλλαγές ως προς τη σειρά, τους χρόνους, τα έργα κλπ. Απαραίτητο στοιχείο αποτελεί η σημασία της σύνδεσης αυτών των επιπέδων μεταξύ τους. Η σύνδεση αυτή ζητά από τον Δάσκαλο να αναπτύξει την δεξιότητα να «αφουγκράζεται» το κεντρικό θέμα που διατρέχει και συνδέει τις διαφορετικές υποομάδες,

Αρχή 4. Η αξιοποίηση της προσωπικής και συλλογικής εμπειρίας, με έμφαση στο θετικό.

Δυο ακόμα σημαντικά σημεία που διατρέχουν την μεθοδολογία που προτείνουμε για την διαμόρφωση λειτουργικής ομάδας είναι η αξιοποίηση της εμπειρίας και μάλιστα με έμφαση σε κάτι θετικό και χρήσιμο.

Αρχή 5. Η υπογράμμιση της αλλαγής.

Γενικά, οι διαδικασίες και προσεγγίσεις που αποτελούν σημεία καινοτομίας και αλλαγής, αποκλίνοντας από την συνήθη εκπαιδευτική πρακτική, μας αποσταθεροποιούν, προκαλώντας μας συναισθήματα ανησυχίας και ανασφάλειας. Είναι επομένως σημαντικό να είμαστε ενήμεροι αυτής της αποσταθεροποίησης και συνεχώς να υπογραμμίζουμε πόσο φυσιολογικά και αναμενόμενα είναι αυτά τα συναισθήματα, αποφεύγοντας να απαξιώνουμε την δυσκολία που όλοι έχουμε μπροστά στο καινούργιο

ΤΕΧΝΙΚΕΣ ΑΠΟ ΤΙΣ ΠΑΡΑΣΤΑΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΠΑΙΧΝΙΔΙΑ ΡΟΛΩΝ

Τα παιχνίδια ρόλων αναπαριστούν πραγματικές συνθήκες της καθημερινής ζωής. Σε αυτά καθένας μπορεί να προβάλει τις προσωπικές απόψεις του και να διερευνήσει τις απόψεις των άλλων χωρίς να έχουν ιδιαίτερη σημασία οι υποκριτικές ικανότητες. Με τα παιχνίδια ρόλων ενισχύεται η πρωτοβουλία, δίνεται η δυνατότητα σε ομάδες να επεξεργαστούν αμφιλεγόμενα θέματα της καθημερινής ζωής, κοινωνικά, περιβαλλοντικά κλπ και ενθαρρύνεται η συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων. Οι αποφάσεις αυτές μπορεί να αφορούν τον εαυτό σου, τους άλλους και την απόφαση που θα πάρεις μαζί με τους άλλους. Σε ένα παιχνίδι ρόλων όσοι συμμετέχουν μπορεί να παίζουν τον εαυτό τους σε ένα φανταστικό περιβάλλον ή να υποδυθούν άλλους χαρακτήρες και τύπους σε ένα περιβάλλον που προσομοιώνεται μια πραγματική κατάσταση ζωής. Στα παιχνίδια ρόλων όπως και στους αυτοσχεδιασμούς οι συμμετέχοντες δημιουργούν «σε ρόλο», δηλαδή υιοθετούν μια στάση ενός άλλου προσώπου παρά προσπαθούν να γίνουν αυτό το άτομο. Στα παιχνίδια ρόλων οι ρόλοι, παρόλο που αντλούν τεχνικές από τη συνήθη πρακτική της ανάλυσης χαρακτήρων, δεν επιλέγονται με τον ίδιο τρόπο που μελετώνται οι χαρακτήρες έργων, π.χ σε ένα μάθημα υποκριτικής, αλλά επιλέγονται έτσι ώστε να ταιριάζουν στο κοινωνικό θέμα που μελετάται και το περιεχόμενο του. Ο εμπνευστής – δάσκαλος μπορεί να σχεδιάσει ένα μάθημα με μια σειρά βήματα που έχει καλά προετοιμάσει, που θα περιλαμβάνει πολλές γνωστές δημιουργικές τεχνικές, μερικές από τις οποίες θα γνωρίσουμε στο εργαστήρι που θα ακολουθήσει.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ

Σκοπός & Στόχοι του Εργαστηρίου

Γενικός Σκοπός: Να διερευνήσουν την έννοια της «τουριστικής ανάπτυξης» ως προς τα οικονομικά και εργασιακά οφέλη που δημιουργεί καθώς και τις συνέπειες που επιφέρει στα φυσικά κοινωνικά και πολιτισμικά χαρακτηριστικά της κάθε περιοχής με τρόπο που να κινητοποιεί το ενδιαφέρον τους, να λαμβάνει υπόψη τις προσωπικές τους εμπειρίες και να τους κάνει να ικανούς να σκέφτονται κριτικά και να διατυπώσουν τις δικές τους προτάσεις.

Επιμέρους Στόχοι:

- Οι δραστηριότητες είναι στοχοκεντρικές και να καλλιεργούν την ολιστική προσέγγιση της γνώσης.
- Η μαθησιακή διαδικασία να βασίζεται στη σχέση και η ομάδα να γίνεται ο άξονας πάνω στον οποίο χτίζεται η εκπαιδευτική διαδικασία. Ο εκπαιδευτικός από το ρόλο του «παντογνώστη» να γίνει ο διάμεσος και ο αναδημιουργός του εκπαιδευτικού υλικού.
- Οι μαθητές μούνται σε ερευνητικές εργασίες (διατύπωση ερωτημάτων, προσδιορισμός προβλημάτων, σχεδιασμός διερευνήσεων, ανάλυση και σύνθεση δεδομένων κ.ο.κ).
- Να υπάρχει χώρος για τη διαφορετικότητα και την αξιοποίησης της
- Να αξιοποιηθούν οι ΤΠΕ και οι τέχνες στην εκπαίδευση

- Να προωθείται η αξιολόγηση του σεναρίου και των συμμετεχόντων σε αυτό. (εκπαιδευτικός, μαθητές)

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΩΝ

1η Δραστηριότητα: Εισαγωγή στο θέμα. Στην ολομέλεια ο καθένας λέει το όνομα του και την πόλη από την οποία έρχεται καθώς και ένα χαρακτηριστικό της που ο ίδιος θεωρεί σημαντικό. Ανάλογα με όσα ειπώθηκαν χωρίζονται σε ζευγάρια και μιλούν ο καθένας για την πόλη του. Στο επόμενο βήμα σχηματίζουν τετράδες όπου ο καθένας παρουσιάζει τον συνάδελφο του και τον τόπο που του περιέγραψε. Τέλος οι τετράδες δίνουν κοινό όνομα στην ομάδα τους και παρουσιάζουν μια ζωγραφική σύνθεση με τα στοιχεία που προέκυψαν από τη συζήτηση στην ολομέλεια

2η Δραστηριότητα: Ανάλογα με τις ανακοινώσεις σχηματίζουν καινούριες τετράδες. Οι τετράδες καλούνται να συζητήσουν πως αντιλαμβάνονται τον ρόλο του οικοδεσπότη «Τι σημαίνει για μένα υποδέχομαι φίλους στην πόλη μου» Ανακοίνωση στην ολομέλεια

3η Δραστηριότητα: Αντιστροφή των ρόλων «Είμαι φιλοξενούμενος σε μία πόλη, τι ανάγκες και απαιτήσεις έχω, τι χρειάζομαι σαν επισκέπτης» Ανακοίνωση στην ολομέλεια.

4η Δραστηριότητα: Οι συμμετέχοντες ανάλογα με τις πληροφορίες που έχουν πάρει από την εργασία τους σε ομάδες και αξιοποιώντας τις ανακοινώσεις στην ολομέλεια ανασχηματίζουν τις ομάδες τους και σε χαρτόνι σχεδιάζουν το σκαρίφημα μιας πόλης ή περιοχής (κτίρια, υποδομές, παροχή υπηρεσιών, λειτουργίες, οικονομικές, μεταφορικές, αναψυχής, διασκέδασης, φυσικό περιβάλλον κ.λπ.) Ανακοίνωση στην ολομέλεια

5η Δραστηριότητα: Με καταιγισμό ιδεών ανακαλύπτουμε ρόλους των ανθρώπων της πόλης και των επισκεπτών

6η Δραστηριότητα: Διερεύνηση των ρόλων χρησιμοποιώντας τεχνικές από τα παιχνίδια ρόλων. Συγκεκριμένα τις τεχνικές «Ρόλος στον τοίχο» «Πάρε θέση» «Ανακριτική καρέκλα» «Αντιπαράθεση απόψεων».

Αναλυτικά οι ομάδες αναλαμβάνουν ένα ρόλο από αυτούς που έχουν προτείνει. Κάθε ομάδα σχεδιάζει σε ένα χαρτόνι ένα σκαρίφημα του ρόλου που υποδύεται και γεμίζουν τα σκαρίφημα με τα χαρακτηριστικά γνωρίσματα του ρόλου. Στο επόμενο βήμα η κάθε ομάδα συνθέτει μικρές φράσεις που αντιστοιχούν στα γνωρίσματα που έχουν δώσει στο ρόλο που διάλεξαν. Στέκονται στη μέση του χώρου, λένε τις φράσεις τους και οι άλλες ομάδες ρόλοι αντιδρούν ανάλογα με το πόσο συμφωνούν ή διαφωνούν με αυτά που ακούν με το σώμα τους. Στέκονται κοντά στην ομάδα όταν συμφωνούν ή απομακρύνονται ανάλογα με το βαθμό διαφωνίας τους. Στη συνέχεια η κάθε ομάδα ρόλος στέκεται στο κέντρο του χώρου και οι άλλες ομάδες ρόλοι την «ανακρίνουν» θέτοντας ερωτήματα που απορρέουν από το ρόλο που υποδύονται. Τέλος οι ομάδες που έχουν αντικρουόμενα συμφέροντα ανά δύο κάνουν αντιπαράθεση απόψεων και επιχειρηματολογούν προκειμένου να υποστηρίξουν τη θέση τους. Στο τέλος της διαδικασίας οι ομάδες καλούνται να διατυπώσουν τις δικές τους προτάσεις για το θέμα που διερεύνησαν.

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ – ΑΝΑΣΤΟΧΑΣΜΟΣ

Τέλος οι ομάδες συζητούν τον τρόπο που δούλεψαν, τι έμαθαν από τη διαδικασία, πως ένοιωσαν κατά την διάρκεια της εργασίας τους και πώς δούλεψαν στις ομάδες τους. Κάθε ομάδα κάνει τις δικές της προτάσεις για την εφαρμογή του σεναρίου στην τάξη και προτείνει τρόπους αξιοποίησης και επέκτασης του σεναρίου καθώς και τρόπους σύνδεσης με τα διδακτικά αντικείμενα.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Helm Judy Haris, Lilian Katz.(2002) *Μέθοδος Project και Προσχολική Εκπαίδευση*. Μεταίχμιο Αθήνα

Τσαμπούκου – Σκαναβή Κ. (2004) *Περιβάλλον και Επικοινωνία*. Καλειδοσκόπιο Αθήνα.

Φλογαΐτη Ε. (1998) *Περιβαλλοντική Εκπαίδευση*. Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα

Γόβας Νίκος (2003) *Για ένα νεανικό και δημιουργικό Θέατρο Μεταίχμιο Αθήνα*

Μίνα Πολέμη Τοδούλου(2011) *Επιμορφωτικό υλικό Θέματα αξιοποίησης της ομάδας στην σχολική τάξη*. Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Αθήνα